„Ушарар„—"Суфлеръ„
Художеств.-литератур: сборникъ
М. Мерабовой

Գինն է 10 կոպ. կամ 60 փարա.

ՅՈՒՇԱՐԱՐ

Թատերական-գրական-գեղարուեստական

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Կիրակի նոյեմբեր 23 ԵՐԿՐՈՐԴ 1908 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ № 8

«Ցուշարար»-ի բաժնեգինն է տարեկան (20 պատկերազարդ համար և 10 պիէս) 5 բուբ. արտասահման՝ 6 ր.—15 ֆր. Ամերիկա 3 դոլլար, Թիւրքիա՝ 60 ղուրուշ։ Թիւրքիոյ բաժանորդները պէտք է դրամը փոխադրեն բանկ Օսմանի փոխանակագրերով։ Նոր բաժանորդները կը ստանան թերթի բոլոր լոյս տեսած համարներն ու յաւելուածները։ Դիմել՝ Тифлисъ, редакція „УШАРАРЪ" Нинѣ Врюйръ, կամ Tiflis, Redaction de la revue „Houcharar" Nina Vrouyre։ Անձամբ գործ ունեցողները պէտք է դիմեն Թիֆլիս, Բէհբութեան փող, 20 կամ Բագու «Տրուդ» տպարան։

Այս համարի հետ միմիայն բաժանորդներին ուղարկուում է «Ցուշարար»-ի երրորդ յաւելուածը «ՆՈՐԱՊՍԱԿՆԵՐ» պիէսը Բ.—Բիերնսոնի 2 արարուածով։

† Վ. ՄԵԼԻՔ-ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Այրուած Սբյզրանի թատրոնում յուլիսի 22-ին

«Ցուշարար»-ի հրատարակութեան բէ աւելի կատարելագործման, եւ թէ թերթի Բագու տեղափոխելու պատճառով հերթական համարը ուշացաւ, որի համար խմբագրութիւնս իր ժամանողների հերոպամտութիւնն է խնդրում.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ցածկաստանի վերահաստատուած սահմանադրութիւնը.—Լեզուի խնդիրը.—Լինում են ժամեր...—Ճարտարապետ Թ. Թորամանեանը գնահատուած Ս. Պ.-Բուրգի Կայս. գիտութեան ձեմարանից.—Ռախմանինով-Կայիլ.—Ռէժիսէօրների համաժողովը Մոսկվայում.—Ինչպէս են պարապում արտիստները.—Ես հիւր եմ կեանքում.—«Ցուշարար»-ի Թղթակիցներից. Ղազին, Գորիս, Անի.—Մահացուցակ.—Սև շուշան.—1908—909 Թատերաշրջան.—Թատր. քրոնիկ.—Լուրեր.—Պոստ-արկղ.—Նոր ստացուած գրքեր.—Ցայտարարութիւններ։ Պատկերներ.—Տ. Մատթէոս արքեպիսկոպոս Իզմիրլեան.—Վ. Մելիք-Յովսէփեան.—Մարկոս Աղաբէգեան.—Տիկին Սիրանոյշ.—Մուրացան։—Կամս Լև Տոլստոյ։

ճագիրը կրող բաժանմունքն էր, որտեղ նուագեցին ու երգեցին «Արիք հայկազունք», «Մեր հայրենիք», «Մայր Արաքսի» և այլն, ու երկու պարսկական եղանակներ (վերջին երկուսը հասարակութեան խնդրանօք)։ „Восточный" էր այս կոնցերտը. կոմմենտարեաններն աւելորդ են. Միմիայն Թաթիոս Խան-Մունին այդ երկու պարսկական եղանակով ապացուցեց որ ինքը աշուղ չէ, այլ արտիստ։

Կարգապահութիւնը խիստ վատ էր, մանաւանդ որ իրանք սիրողները նոյն իսկ կուլիսների արանքով ինթակի նման միշտ անց ու դարձ էին անում։ Բեմի ետևի աղմուկը բաղնիսն էր յիշեցնում։

Անցորդ

IV

Անի, 27 հոկտեմբերի

Մայր եկեղեցու հիւսիս-արեւմտեան ճեղքուած անկիւնի տակ գտնուող Թումբը վանահայր Միքայէլ վարդապետը օրերումս պեղել սկսաւ, և յայտնեց մի վերին աստիճանի հետաքրքիր հնութիւն։ Բացուեց մի փոքրիկ քառակէն սենեակ համակ սև ու կարմիր քարից մօզայիքներով և այդ բոլորը այնքան անաղարտ՝ որ կարծես վարպետը միջից նոր դուրս եկած լինի։ Սենեակի առաստաղը խաչաձև կամարակապ է, և քիչ վնասուած խոնաւութիւնից։ Մուտքը վերին աստիճանի վայելուչ, բայց ճակատի մի փոքրիկ մասը թափուած։ Սենեակի յատակում մի ջրի կարաս կայ թաղուած և մէջը կրով ծեփուած՝ անշուշտ շինութեան պատերը խոնաւութիւնից պաշտպանելու համար։ Այս սենեակը մինչև այժմ մեզ ծանօթ շէնքերից ամենից աւելի անաղարտ մնացածն է։

Չը նայելով որ ձիւնը պատած է ամեն կողմ, ճարտարապետ Թ. Թորամանեան եռանդով գործում է։ Վերջերս աւարտել է կարծեցեալ Բեխենց վանքի և Աբուղամրենի կամուրջի վերակազմութիւնները, և այժմ զբաղուած է պարսպի գլխաւոր մուտքերի յատակագծերը հանելով։

Օրերս կը մեկնի Տիկոր։ Ա.

ՄԱՀԱՑՈՒՑԱԿ

ՄԱՐԿՈՍ ԱՂԱԲԷԳԵԱՆ

—

Վախճանուեց Կ. Պօլսում օգոստոսի 4-ին։ Մեր վերածնութեան շրջանի այս աչքի ընկնող դէմքը եկաւ Կովկաս Մատթէոս կաթողիկոսի հետ, և խմբագրում էր «Կռունկ» ամսագիրը՝ առաջադիմական ուղղութեամբ։ Նրա շուրջն էին համախմբած Գաբրիէլ (յետոյ Մելիքսեդէկ եպիսկոպոս) Մուրադեանց, Պերճ Պռօշեանց, Հ. Էնֆիաջեանց և ուրիշներ։ Միևնոյն ժամանակ սերտ մասնակցութիւն ունէր 60-ական թւականների սկզբում Թիֆլիսում կազմակերպուած դերասանական խմբին՝ իբրև ռէժիսօր։ Նոյն թւականների վերջին հեռացաւ Կ. Պօլիս և հրատարակում էր «Ծիլն Աւարայրի» հանդէսը. Ունի նաև բազմաթիւ հրատարակութիւններ պատմական-հասարակական բովանդակութեամբ։ Գրած է նաև մի ընդարձակ հայոց պատմութիւն։ Բաւական երկար ժամանակ եղած է Թուրք կառավարութեան ծառայութեան մէջ։ Վերջերս քաշուած կեանք էր վարում։

—

Հանգուցեալի կեանքից հետևեալ դէպքն են պատմում։ Աղէքսանդր Երիցեանը գրում է մի պիէս, որի վերջին գործողութեանը բոլոր գործող անձինք մեռնում են։ Դերակատարներից մէկը լինում է Սօֆիա Իզմիրեանցը, որ տեսնելով իր շուրջը գտնւող խաղացողներից բոլորը մեռան, դիմում է Մ. Աղաբէգեանին.

—Ե՞ս ինչ անեմ։

—Դուն էլ մեռիր, պատասխանում է Աղաբէգեան։

Այդ օրւանից Ա. Երիցեանը երդւում է այլես պիէս չգրել։

ՄՈՒՐԱՑԱՆ

(Գր. Տէր-Յովհաննիսեանց)

—

Որ ծանօթ էր ռուսահայ գրականութեան մէջ, վախճանուեց օգոստոսի 30-ին Թիֆլիսի Միքայէլեան հիւանդանոցում։ Ճուշու թեմական դպրոցը աւարտելուց յետոյ զբաղւում էր գրականութեամբ, և իր առաջին վաստակներից մէկն էր «Ռուզան» ողբերգութիւնը՝ որ գրեց ոգեւորուած 1880 թ. Թիֆլիսում գործող դերասանական խմբի ազդեցութիւնից։ Իր բոլոր ազատ ժամանակը նա նւիրել է գրականութեան և աշխատակցել «Մեղու Հայաստանի», «Նոր-Դար», «Արձագանք» և «Լումայ» պարբերականներում մի շարք պատմական վէպերով և կեանքի պատկերներով։ Նրա «Ռուզան» ողբերգութիւնը, մեր «ազգային» կոչւող պիէսներից տարբերւում է իր հերոսուհու նկարագրով։ Մուրացան ուզեցաւ այդ պիէսի թերութիւնները ուղղել, բայց չյաջողուեց, և այդ եղաւ նրա միակ թատերական գրուածքը։

ՎԱՐԴԱՆ ՄԷԼԻՔ-ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

—

Սըյզրանում (Վօլգայի վրայ) յուլիսի 22-ին մի զարհուրելի արկածի զոհ եղաւ։

Խումբը ներկայացնում էր Հաուպտմանի «Խորտակուած զանգ» պիէսը. Մէլիք-Յովսէփեան, խաղում էր անտառի ոգու դերը։ Չորրորդ արարուածի միջոցին կառավարում էր լուսնի լոյսը, որ անյարմարութիւնների պատճառով փոխարինուած էր վելօսիպետի ացէտիլինի լապտերով։ Կամենալով բեմից վերցնել լուսաւորութիւնը—անշուշտ մոռանալով թէ ինչ դիւրավառ նիւթից էր հագուստը (կանեփից էր, որ բուրդ էր ներկայացնում) լապտերի ապակիի կողով կրծքին սեղմեց։ Կանեփը վառւեց և մի ակընթարթից յետոյ նա այրւում էր ինչպէս մի կենդանի ջահ։ Թատրոնում ջուր չկար։ Վայր գլորեցին